

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีบุคคลสำคัญและนักการศึกษาหลายคน ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดีไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งพอประมวลได้ดังต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช¹ ทรงแสดงพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเรื่องนี้ในท่อนหนึ่งว่า

ครูต้องสาธิตให้นักเรียนเห็นว่า ชีวิตนี้ควรจะทำอะไร ถ้าเราสาธิตให้นักเรียนวางตัวให้ดี มีศีลธรรม ก็เชื่อว่า เด็กนักเรียนจะเชื่อฟังและเชื่อตาม แต่ว่าถ้าเป็นโรงเรียนสาธิตเท่านั้นที่ไม่มีหวัง ผู้เป็นครูจะต้องรักนักเรียนจะต้องมีความรับผิดชอบต่อนักเรียน

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี² ได้แสดงโอวาทเรื่องมารยาทของครู มีข้อความบางตอนที่เกี่ยวกับมารยาทของครู คือ

ครูเป็นผู้สั่งสอนศิลปวิทยาการแก่นักเรียนทั้งหลาย ครูจักต้องมีความรู้ ยิ่งมากก็ยิ่งเป็นเครื่องส่งเสริมให้ การงานของครูดีขึ้น ความรู้ยิ่งทวีขึ้น ครูต้องหา ความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ครูเป็นกระจกเงาที่เด็กต้องมา นั่งจ้อง ครูจึงต้องมีอุปนิสัยดีสำหรับเด็กได้เอาออกไป แต่ที่ดี เด็กคนใดที่เราสอนไม่ได้ตั้งใจ ก็ควรคิดว่าเป็น ความผิดของเรา ครูยอมไม่พราเวลาของศิษย์ เรารัก เป็นครูต้องไม่กลัวเหนื่อย

¹ คณะกรรมการฝ่ายการศึกษาของคณะกรรมการแห่งชาติ, ประมวลข้อคิดทางการศึกษาไทย (พระนคร: 2515), หน้า 8-9.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 12-4.

บุญถิ่น อัตถากร³ กล่าวว่าลักษณะของครูที่อย่างน้อยควรมี 3 ประการคือ

1. ครูควรเป็นผู้มีความรู้ คือ มีทั้งความรู้ในเนื้อหาวิชา ซึ่งจะต้องสั่งสมเพิ่มพูนอยู่เสมอและมีปัญญา
2. ครูควรเป็นผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรมและวัฒนธรรม มีสุคตินิยม
3. ครูควรเป็นผู้สามารถในกลวิธีการสอน สามารถถ่ายทอดความรู้ แนะนำวิธีทางแห่งปัญญาและอบรมชักนำเด็กไปสู่หนทางอันดีงาม

ส่วนอภัย จันทวิมล⁴ ให้ความคิดว่า เด็กแต่ละคนมีความถนัด ความสามารถของตนในแต่ละทาง ครูเท่านั้นที่จะเป็นผู้ชี้ทางให้แก่เขา ช่วยแนะนำเด็กให้รู้จักตนเอง รู้จักเลือกแนวทางในชีวิต รู้จักความจริง รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหาตามสติปัญญาซึ่งสมควรแก่วัยของเขา การเอาใจใส่รับผิดชอบในการสั่งสอนอบรมศิษย์ให้มีสติปัญญาดีเป็นหน้าที่ประการแรกและประการสำคัญของครู

คนที่จะเป็นครูได้นั้น จะต้องมีความรู้เป็นเยี่ยม มีความประพฤติเป็นยอด และมีความรักเด็กเป็นอย่างยิ่ง

ชนิน ญาณพิทักษ์⁵ มีความเห็นว่าลักษณะของครูที่จะต้องประกอบไปด้วย มีความรู้ดี มีดีถ่ายทอดความรู้ดีและความประพฤติดี ดีแต่ความรู้ สอนศิษย์ให้รู้และเข้าใจไม่ได้ไม่ใช่ครู ถึงจะสอนดีเพียงใด ถ้าไม่สามารถประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างของศิษย์ได้ ก็ยังเป็นครูที่ดีไม่ได้ ครูจะต้องมีคุณธรรมพิเศษ คือมีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิตใจ

³บุญถิ่น อัตถากร, "แนวนโยบายการผลิตครูในอนาคต," วารสารครูศาสตร์, 1 (กุมภาพันธ์-มีนาคม, 2514), 28.

⁴อภัย จันทวิมล, "อุดมการณ์แห่งความเป็นครู," วิทยาสาร, 24 (กุมภาพันธ์, 2516), 13-5.

⁵ชนิน ญาณพิทักษ์, "รูปแบบของครู," มิตรครู, 15 (พฤศจิกายน, 2516), 17.

ชญ แสงศักดิ์⁶ มีความเห็นว่าลักษณะของครูที่ดีนั้นมี 5 ประการคือ

1. มีความสัมพันธ์กับนักเรียนดี ครูจะตองสนใจ เอาใจใส่ปัญหาของนักเรียน คอยตอบปัญหาให้กระจ่าง แน่แนว ไม่แสดงอารมณ์รุนแรง ไม่เยาะเย้ย รุ้จักระงับอารมณ์ มีน้ำใจนักกีฬา อุดหนุน วางตัวเหมาะสมกับเด็กไม่สนิทสนมเกินไป ไม่ทำให้ขายหน้า รุ้จักขมเขย เปิดโอกาสให้นักเรียนประเมินผลการสอน และตัดสินความดีงามของนักเรียนด้วยเหตุผล
2. มีความรักในอาชีพครู มีส่วนช่วยแนะนำเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน เสมอ รับฟังคำแนะนำ ปรับปรุงตนเองเสมอ ทันสมัยต่อความรู้และกิจกรรมของครู เห็นว่าอาชีพครูดี สอนไม่อมกภูมิ รวมมือสนับสนุนสมาคมการศึกษาหรือวิชาที่สนใจ ทำหน้าที่เป็นประโยชน์ต่อทางราชการ มีความสามารถในอาชีพ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการสอน
3. มีจรรยาครู ไม่แพร่ข่าวลือ ชื่อสัตย์ต่ออาชีพ ไม่ขโมยผลงานของคนอื่น ไม่ให้ร้ายผู้อื่น มีมารยาทในการติดต่อราชการตามลำดับสายงาน ไม่อ้างอิงศาสนาทำให้อาสาอื่นเสียหาย ปรับปรุงตนเองเสมอ รักษาความลับของนักเรียน ไม่โฆษณาชวนเชื่อ ไม่นำผู้อื่นมาโน้มน้าให้นักเรียนฟัง ไม่เรียกร่องเงินเดือนเพื่อตนเอง ไม่ควรทำงานน้อยพอสรรคาค่าจ้าง ไม่สมัครงานตำแหน่งอื่นที่มีครูประจำอยู่แล้ว ไม่ใช้อิทธิพลส่วนตัวในทางราชการและปฏิบัติตามสัญญาที่ทำไว้กับราชการอย่างเคร่งครัด
4. มีคุณสมบัติส่วนตัวดี มีความซื่อตรง สติปัญญาดี เชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดริเริ่ม กระตือรือร้น คิดปรับปรุงโรงเรียน เป็นกันเองกับนักเรียน รุ้จักผ่อนหนักผ่อนเบา มีน้ำใสใจจริง สุภาพอ่อนโยน สุขภาพดี รุ้จักร่วมมือ ไม่ทำกริยาอาการอันน่ารำคาญ พุชชิต แต่ไม่ตะโกน ตรงต่อเวลา ไหคะแนนเที่ยงตรง เข้าใจกฎระเบียบและปฏิบัติโดยเคร่งครัด รุ้จักรักษากลิ่นปากและกลิ่นตัว

⁶ชญ แสงศักดิ์, "ครูดี," วิทยากรย์, 61 (กุมภาพันธ์, 2505), 85-100.

5. มีรูปร่างท่าทางดี มีใบหน้าสะอาด ตัดผมเรียบร้อยสภาพ โทนทรวดทรง เรียบร้อย เสื้อผ้าสะอาดเรียบร้อย รองเท้าขัดมันสะอาด สวมเสื้อผ้าเหมาะสมกับกาลเทศะ รักษาท่าทางให้สง่างาม ไม่สูบบุหรี่หรือเคี้ยวหมากฝรั่งหรืออาหารระหว่างสอน รักษานิ้วมือ เล็บให้สะอาดอยู่เสมอ รักษาฟันให้สะอาด แต่งกายสุภาพ รูปทรงสี่สรรค์เหมาะสมกับการ เป็นครู

สุรินทร์ สรสิริ⁷ เห็นว่าครูดีจะต้องมีคุณลักษณะ 6 ประการคือ

1. บุคลิกภาพดี คือ รูปร่างหน้าตาดี แต่งกายดี เชื่อนั่นในตนเอง วาจาดี และปรับปรุงตัวดี

2. การจัดห้องเรียนดี มีความเหมาะสมในบรรยากาศ ถูกสุขลักษณะ เก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้อย่างเหมาะสม

3. มีความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน

4. การสอนดี มีการเตรียมการสอนตามหลักสูตรและสอนได้ตามนั้น และครูจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี

5. มีเจตน์คติที่ดีต่ออาชีพครู จะต้องมีจรรยาบรรณ ยากและวินัยตามระเบียบ ประเพณีของครูและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

6. มีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างดี

สมบูรณ์ ขวัญยืน⁸ กล่าวถึงคุณลักษณะของครูที่ดีในสายตาของผู้บริหารการ ศึกษา 10 ประการคือ

1. ครูดีควรจะเป็นผู้มีความรู้ดี ทั้งในวิชาชีพและความรู้พิเศษทั่วไป

2. ครูดีจะต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสูง

⁷สุรินทร์ สรสิริ, "ครูดีนั้นเป็นอย่างไร," วิทยาคาร, 71 (กรกฎาคม, 2515), 3-9.

⁸สมบูรณ์ ขวัญยืน, "ครูดีที่เราต้องการ," มิตรครู, 11 (ธันวาคม, 2512), 15-38.

3. ครูดีจะต้องดำรงตนเป็นแบบฉบับของครูที่ดี
4. ครูดีจะต้องมีน้ำใจเป็นประชาธิปไตย
5. ครูดีจะต้องรักษาศักดิ์ศรีของความเป็นครู
6. ครูดีจะต้องมีความสามัคคีปรองดองกับคนอื่น
7. ครูดีจะต้องรู้จักระเบียบแบบแผนของทางราชการ
8. ครูดีจะต้องยึดมั่นในหลักการดำรงชีวิตที่ดี
9. ครูดีจะต้องมีสุขภาพดี
10. ครูดีจะต้องมีความอดทน

อรสา กุมาริ ปุกหุต⁹ ได้อธิบายถึงลักษณะของครูที่นักเรียนต้องการ ดังต่อไปนี้

1. รักเอาใจใส่และเห็นอกเห็นใจนักเรียน
2. มีความยุติธรรม
3. มีความรู้ความสามารถและแนะแนวทางให้แก่ นักเรียน
4. มีอารมณ์ดี หน้าตาเบิกบาน เป็นผู้มองโลกในแง่ดี
5. มีเหตุผล
6. มีความรับผิดชอบในหน้าที่

เทพ การะเกด¹⁰ ได้สรุปผลจากการค้นคว้าว่าครูที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะ ส่วนตัวและปฏิบัติดังนี้

1. มีบุคลิกภาพดี
2. มีศรัทธาในการสั่งสอนอบรม
3. กระตือรือร้นในการทำงาน

⁹อรสา กุมาริ ปุกหุต, "ครูดีที่เด็กต้องการ," วิทยาสาร, 22 (พฤศจิกายน, 2514), 17-51.

¹⁰เทพ การะเกด, "สมบัติครู," ประชาศึกษา, 14 (สิงหาคม, 2505), 46-50.

4. เชื่อมั่นในคุณค่าของงาน
5. ดำรงตนอยู่ในอันที่เหมาะสม
6. ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอทุกคาน
7. รอบรู้วิถีทางของงาน
8. ศึกษาความชำนาญรอบคาน
9. เป็นผู้นำที่ดี
10. มีจริยธรรมสูง
11. พรอมที่จะรับคำแนะนนำและไฝหาคความรู
12. ประเมินผลงานของตนเอง
13. พรอมที่จะรับแนวคิดใหม่ ๆ มาใช้
14. ศึกษาเด็กให้เข้าใจ
15. ใช้จิตวิทยาในการสอน
16. ใช้เวลาวางให้เกิดประโยชน์

ไฮเอท¹¹ มีความคิดเห็นวาคครูคี่จะต้องประกอบไปด้วยลักษณะ 10 ประการ

คือ

1. รูวิชาที่สอนเป็นอย่างดี
2. ชอบวิชาที่สอน
3. ชอบเด็ก
4. รู้จักเด็ก
5. ใจกว้าง

11

Gilbert Hignet, The Art of Teaching (London : Methuen & Co.,Ltd., 1951), pp.8-56.

6. ความรูกว้างขวาง
7. มีอารมณ์ขัน
8. จำแนก
9. มีความหวัง
10. เมตตาธรรม

ส่วนโอเลส¹² มีความเห็นว่า นักเรียนชอบครูที่เป็นกัลยาณมิตร ให้ความช่วยเหลือนักเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองชอบครูที่ทำงานเก่ง ฉลาด และเอาใจใส่ดูแลเด็กเสมอ ผู้บริหารชอบครูที่ไม่บนแครงงานจะหนัก คณะกรรมการบริหารชอบครูที่มีความรู้ดี มีมั่นคง ไม่มีอันตราย และเงินเดือนถูก

แฮริสัน และ โกวิน¹³ มีความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดีสรุปได้คือ ครูควรเป็นผู้นำทางประชาธิปไตย มีอารมณ์ขัน มีความยุติธรรม และควรทำสิ่งต่อไปนี้คือ วางแผนการสอนที่ดี ปลูกฝังความรับผิดชอบให้แก่เด็ก ร่วมกิจกรรมของชั้นเรียน ส่งเสริมความคิดริเริ่มของเด็ก ให้เวลาเด็กในการปรับตัว และจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับความต้องการและความสนใจของเด็ก

จอห์นสัน¹⁴ และคณะได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับครูประถมศึกษาว่าควรแบ่งออกเป็นระดับ ๆ ตามความสามารถดังนี้

1. ผู้ช่วยครู หมายถึงบุคคลซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการในเรื่องกิจวัตรประจำวันและกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่งานอาชีพในห้องเรียน
2. ครูช่วยสอน หมายถึงบุคคลซึ่งมีความสามารถเช่นเดียวกับ ผู้ช่วยครู

¹²John F. Ohles, Introduction to Teaching (New York : Random House, Inc., 1970), pp. 38-9.

¹³Raymond H. Harrison, and Lawrence E. Gowin, The Elementary Teacher in Action (San Francisco : Wadsworth Publishing Co., Inc., 1958), pp. 44-8.

¹⁴Charles E. Johnson, "Georgia Educational Model Specifications for the Preparation of Elementary Teachers," Final Report Project No. 8-9024 (October, 1968), pp. 16-7.

นอกจากได้รับปริญญาบัตรในทางศิลปศาสตร์แล้ว ยังต้องมีความรู้ทางด้านพัฒนาการของ มนุษย์ และจะต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมสำหรับการ เป็นครูชั้นประถมด้วย

3. ครูประถมทั่วไป หมายถึงผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมทางด้านวิชาชีพ มีความรู้ ความสามารถในการสอนความรู้เบื้องต้นทั่ว ๆ ไปแก่เด็ก ที่มีอายุระหว่าง 3-12 ปีหรือ กลุ่มเด็กซึ่งจำกัดอายุอยู่ในช่วงนี้ โดยทั่ว ๆ ไปแล้วหมายถึงบุคคลที่มีความรู้ทางด้านอาชีพ และความรู้ในทักษะการสอน หรือทำงานกับเด็ก รวมทั้งสามารถแนะนำเด็ก เพื่อให้เด็ก แสวงหาความรู้ในการเรียนแบบใหม่ทุก ๆ ด้านที่เป็นเนื้อหาในชั้นประถมศึกษา

4. ครูผู้เชี่ยวชาญด้านประถมศึกษาโดยเฉพาะ หมายถึงผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชา ชีพชั้นสูงในด้านประถมศึกษาโดยเฉพาะ ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติทั้งหมดของครูประถม ศึกษาทั่ว ๆ ไปแล้ว ยังจะต้องเป็นผู้มีความสามารถในการแนะนำเกี่ยวกับบริการทางด้าน อาชีพโดยเฉพาะ เช่น หลักสูตร อุปกรณ์การศึกษา พัฒนาการของเด็ก การประเมินผล ทางการเรียน การแนะแนว การพัฒนาการอาชีพ และการติดต่อกับชุมชน

การศึกษาคุณลักษณะ ของครูอย่างมีระบบหรือการวิจัย ส่วนใหญ่เป็นผลงานของ ชาวต่างประเทศ สำหรับประเทศไทยมีอยู่ค่อนข้างน้อย พอรวบรวมได้ดังนี้

ปี พ.ศ.2510 ล้อม ไชยศรี¹⁵ ได้ทำการสอบถามนักเรียนชายมัธยมต้น โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย พบว่า ประมาณร้อยละ 90 ของนักเรียนทั้งหมด ชอบครูที่พูดจาสุภาพ และให้ข้อคิดว่ครูควร เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนทุก ๆ กรณี

ปี พ.ศ.2511 มัณฑนา ปิยะมาดา¹⁶ ได้สำรวจลักษณะของครูในกรุงเทพมหานคร

¹⁵ ล้อม ไชยศรี, "ลักษณะของครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนชายมัธยมต้นโรงเรียน ไตรมิตรวิทยาลัย ปีการศึกษา 2510," (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510) (อัครสำเนา).

¹⁶ มัณฑนา ปิยะมาดา, "การสำรวจคุณลักษณะของครูในจังหวัดพระนครธนบุรี," (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2511) (อัครสำเนา).

กลุ่มตัวอย่าง เป็นครู จำนวน 1,406 คน แยกตามเพศ ชั้น วิชาที่สอน วุฒิ อายุ และ จำนวนปีที่สอน พบว่าคุณลักษณะของครูที่ดี ควรมีดังนี้

1. การสอนดี
2. มีเหตุผลเป็นประชาธิปไตย
3. มีความเมตตากรุณา
4. ให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักเรียน
5. มีความยุติธรรม ซื่อตรง
6. มีบุคลิกภาพดี
7. มีสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน
8. ส่งเสริมให้กำลังใจ ยกย่องชมเชยนักเรียน
9. ให้ความอุปการะแก่นักเรียน

ปี พ.ศ.2513 สุพัทรา ภักดีประไพ¹⁷ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปรากฏผลดังนี้

ลักษณะทั่วไปของครู นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า

1. ชอบครูที่เป็นกันเองกับนักเรียนทุกคน
2. ชอบครูที่ใจดีแต่เข้มแข็ง
3. ชอบครูที่พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ชัดเจน
4. ต้องการให้ครูแนะแนวทางในด้านต่าง ๆ
5. รูปร่างของครูไม่สำคัญต่อการสอน

การสอน นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า

1. ครูควรสอนโดยให้เด็กสามารถคิดค้นคำตอบเองได้

¹⁷สุพัทรา ภักดีประไพ, "ลักษณะของครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513) (อัครสำเนา).

2. ครูควรเป็นตัวอย่างในทุกด้าน เช่น การรักษาระเบียบ ความประพฤติ
3. ควรกวักชันด้านความประพฤติมากกว่าการแต่งกาย

ความประพฤติส่วนตัวของครู นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าครูควรจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนในทางขยันขันแข็ง หากความรู้เพิ่มเติมเสมอ เป็นต้น

ปี พ.ศ.2514 เสาวภา สารชนะ¹⁸ ได้ศึกษาคุณสมบัติของครูพยาบาล โดยใช้แบบสอบถามนักเรียนพยาบาลจำนวน 280 คน ผลการวิจัยพบคุณสมบัติของครูพยาบาลที่นักศึกษาพยาบาลต้องการพอสรุปได้ คือ

1. รู้จักวิธีสอน สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน
2. มีความเข้าใจในหลักสูตรและเนื้อหาวิชาที่สอน
3. มีความยุติธรรม
4. ส่งเสริมให้กำลังใจและความหวัง
5. ช่วยเหลือแนะนำในการปฏิบัติงาน
6. มีความมั่นใจในตนเอง ความประพฤติเรียบร้อย เสียใจเพราะแฉ่มใส
7. สามารถควบคุมอารมณ์ สุขุม เยือกเย็น
8. แต่งกายเหมาะสม

ปี พ.ศ.2517 วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา¹⁹ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของครูที่สังคมต้องการ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียน ครู และผู้ปกครอง

¹⁸ เสาวภา สารชนะ, "คุณสมบัติของครูพยาบาลที่นักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทยต้องการ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514) (อค์สำเนา).

¹⁹ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ลักษณะของครูที่สังคมต้องการ (กรุงเทพมหานคร : 2518), หน้า 86-92.

จากทุกเขตในกรุงเทพมหานคร รวม 23 เขต เขตละ 3 โรงเรียน ตัวอย่างประชากร จำนวน 754 คน การวิจัยดังกล่าวได้แบ่งคุณลักษณะของครูที่จะศึกษาออกเป็น 7 ด้านคือ

1. ความประพฤติ
2. ความรู้ทางวิชาการ
3. ความสามารถในการสอน
4. การปกครองนักเรียน
5. มนุษยสัมพันธ์
6. บุคลิกภาพ
7. การทำงานนอกเวลาและงานอดิเรก

ผลการวิจัยสรุปว่า

1. ลักษณะด้านความประพฤติของครู กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ครูไม่ควรทำตนเหนือคนอาชีพอื่น ไม่ควรเล่นการพนัน ครูควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนตลอดเวลา
2. ลักษณะด้านความรู้ทางวิชาการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าครูจะต้องมีความรู้กว้างขวางนอกเหนือจากวิชาที่ตนสอน และไปหาความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ การฝึกสอนและการเรียนวิธีสอนก่อนออกเป็นครู มีความจำเป็นมาก
3. ลักษณะด้านการสอน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ชอบครูที่สอนให้เด็กเข้าใจและสนใจ โดยใช้อุปกรณ์การสอนบ่อย ๆ สอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลช่วยเหลือแนะนำเมื่อเด็กทำงานไม่ทัน ครูที่ตั้งใจสอนและมีน้ำใจช่วยงานโรงเรียน
4. ลักษณะด้านการปกครองนักเรียน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ครูควรเข้มงวดกวดขัน ตอการที่นักเรียนกระทำผิดระเบียบ ครูควรอบรมความประพฤติของนักเรียนสอดแทรกในชั่วโมงสอน การทำโทษนักเรียนควรทำอย่างมีเหตุผล
5. ลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ครูต้องให้ความสนิทสนมกับเด็ก ให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อเด็กประสบปัญหา มีความยุติธรรม เมตตา กรุณาต่อเด็ก และควรช่วยเหลือปรับปรุงชุมชน

6. ลักษณะค่านิยมคณิกภาพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ครูควรมีเสียงพูดชัดเจนน ควรแต่งกายเรียบร้อย ๆ และเรียบร้อย ครูควรพูดไพเราะเสมอ มีอารมณ์ขันบ้าง โอกาส ยิ้มแย้มแจ่มใส

7. ลักษณะการทำงานนอกเวลาและงานอดิเรก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่ครูทำงานพิเศษที่สุจริตและไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข หรือ นิตินิสัยกรรม

ปี พ.ศ.2518 กรมการฝึกหัดครู²⁰ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดี จากกลุ่มตัวอย่างประชากร 6 ประเภท คือ นักเรียน ผู้ปกครอง ครูและศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา พระ และบุรุษคุณวุฒิ ซึ่งอยู่ในจังหวัดที่มีวิทยาลัยครูและจังหวัดใกล้เคียงกับวิทยาลัยครูนั้น ๆ โดยถือเอาจังหวัดที่มีวิทยาลัยครู เป็นศูนย์กลางรวม 12 วิทยาลัยใน 3 ภาค คือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

การสอบถามความคิดเห็นดังกล่าว แบ่งลักษณะคำถามออกเป็น 2 ประเภท

คือ

1. คำถามปลายเปิด มีทั้งหมด 6 ข้อ เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

- 1) ความสำคัญของครู
- 2) ครูที่ไม่ชอบมากที่สุด
- 3) ครูที่ชอบมากที่สุด
- 4) ความบกพร่องของครู
- 5) หน้าที่ของครู
- 6) ลักษณะของครูที่ดี

2. คำถามปลายปิด ได้กำหนดลักษณะของครูที่จะศึกษาไว้ 8 ด้านดังนี้

- 1) ด้านการสอน
- 2) ด้านวิชาการ

²⁰กรมการฝึกหัดครู, "คุณลักษณะของครูที่ดี," (กรุงเทพมหานคร:2519) (อัครสำเนา).

- 3) ความสุขภาพ
- 4) ความมนุษยสัมพันธ์
- 5) ความคุณธรรมและความประพฤติ
- 6) ความคุณลักษณะ
- 7) ความการอบรมแนะแนวและการปกครองนักเรียน
- 8) ความการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย

ขณะนี้ไ้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว 2 วิทยาลัย คือ วิทยาลัยครูอุบลราชธานี และวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ปรากฏว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสองแห่งไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งเปรียบเทียบกันได้ดังนี้

จากคำถามปลายเปิด

ความสำคัญของครู ปรากฏว่าตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่ทั้งสองแห่ง เห็นว่าความสำคัญของครูอยู่ที่การสอน เป็นอันดับแรก

ลักษณะครูที่ไม่ชอบ กลุ่มตัวอย่างประชากรจากวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ไม่ชอบครูเจ้าอารมณ์เอาแต่ใจตัวเป็นอันดับแรก ส่วนกลุ่มตัวอย่างประชากรวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ไม่ชอบครูที่ไม่รับผิดชอบในหน้าที่มากที่สุด

ลักษณะของครูที่ชอบ กลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสองแห่งส่วนใหญ่ชอบครูที่รักการสอนและตั้งใจสอนมากที่สุด

ความบกพร่องของครู กลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสองแห่ง มีความเห็นตรงกันว่าครูชายมักบกพร่องด้านความประพฤติ ส่วนครูหญิงบกพร่องเรื่องการแต่งกายและอารมณ์

หน้าที่ของครู กลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ถือว่าการสอนเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของครู

ลักษณะของครูที่ดี กลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสองแห่งส่วนใหญ่เห็นว่า ครูดีจะต้องมีลักษณะสำคัญเรียงตามลำดับดังนี้

วิทยาลัยครู เพชรบุรีวิทยาลัย

วิทยาลัยครูอุบลราชธานี

1. ความประพฤติเรียบร้อย	1. ความประพฤติเรียบร้อย
2. รักและตั้งใจสอน	2. มีความรู้ตามหลักสูตร
3. ยุติธรรม	3. บุคลิกลักษณะดี
4. การแต่งกายสุภาพ สะอาด เหมาะสม	4. สุขภาพดี
5. มีความรู้ดีตามหลักสูตรที่สอน	5. มีการค้นคว้าเพิ่มเติมและหาความรู้ใหม่ๆมาสอน
6. บุคลิกลักษณะดี	6. ตรงต่อเวลา
7. ตรงต่อเวลา	7. การแต่งกายสุภาพสะอาดเหมาะสม
8. รับผิดชอบหน้าที่และความรู้กว้างขวาง	8. รับผิดชอบหน้าที่และมีมนุษยสัมพันธ์

สำหรับคำถามปลายเปิด กลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่ทั้งสองแห่ง มีความเห็นว่า ครูที่ดีจะต้องมีลักษณะตามลำดับความสำคัญดังนี้

วิทยาลัยครู เพชรบุรีวิทยาลัย

วิทยาลัยครูอุบลราชธานี

1. ความประพฤติ	1. ความประพฤติ
2. การอบรมแนะนำ ปกครอง	2. บุคลิกลักษณะ
3. เป็นพลเมืองดี	3. การสอน
4. การสอน	4. มนุษย์สัมพันธ์ อบรม แนะนำ
5. สุขภาพกาย จิต	5. เป็นพลเมืองดี
6. มนุษย์สัมพันธ์	6. สุขภาพกาย จิต
7. บุคลิกลักษณะ	7. วิชาการ
8. วิชาการ	

สรุปผลการวิจัย ได้ค้นพบคุณลักษณะสำคัญของครู 8 ประการ ที่ครูจะต้องมีคือ

1. ความเป็นผู้มีระเบียบ
2. ความสำเร็จและมีน้ำใจเป็นประชาธิปไตย
3. ความสุภาพอ่อนโยน

4. ความอดทนไม่ขบถต่ออุปสรรคทั้งปวง
5. ความสุขุมรอบคอบ
6. ความสามารถควบคุมอารมณ์
7. ความกล้าหาญ
8. ความมีศรัทธาในอาชีพครู

ชาวต่างประเทศได้สังเกตเห็นความสำคัญในเรื่องนี้มานานแล้ว จึงได้พยายามศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ได้คุณลักษณะของครูที่ต้องการกันอย่างจริงจัง ผลการศึกษาค้นคว้าที่สำคัญคือ

ในปี ค.ศ. 1929 ซาร์เตอร์ และ วาฟ²¹ ได้ศึกษางานในหน้าที่ของครู แล้วพิจารณาต่อไปว่าครูจะต้องมีความรู้ ทักษะและความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างไรจึงจะสำเร็จ ผลของการศึกษาพบว่า ครูจะต้องมีลักษณะดังนี้

1. ปรับตัวได้ดี
2. ลักษณะท่าทางดึงดูดใจ
3. มีความสนใจกว้างขวาง
4. รอบคอบ แม่นยำ รุ้อย่างแท้จริง
5. เมตตากรุณา ไม่งั้นแก่ตัว
6. รู้จักรวมมือ
7. เสมอตน เสมอปลาย
8. กระทือรือร้น
9. พุดคดลอง
10. กล้า มั่นคง และเป็นตัวของตัวเอง

²¹ Robert W. Richey, Planning for Teaching (New York : McGraw-Hill Book Co., Inc., 1958), pp. 52-4.

11. ตัดสินใจดี มองเห็นการณ์ไกล
12. สุขภาพดี
13. ซื่อสัตย์
14. ขยัน อดทน
15. มีลักษณะผู้นำ มีความคิดริเริ่ม
16. มีเสน่ห์ ราวเรียง มองโลกในแง่ดี อารมณ์ขัน สังคมดี เสียภัย
17. สะอาดและเป็นระเบียบ
18. เปิดเผย
19. ข่างคิดข่างฝัน
20. หัวก้าวหน้า
21. ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง
22. มีรสนิยมดี ถ่อมตัว มีคุณธรรม เป็นอยู่อย่างง่าย ๆ
23. ฉลาด
24. ควบคุมตนเองได้
25. ประหยัด

ส่วนวิทตี²² ได้วิเคราะห์ลักษณะของครูที่ดีจากจดหมายของนักเรียนชั้นประถม และมีชัยมจำนวน 12,000 ฉบับ พบว่าครูที่ดีมีคุณลักษณะสำคัญที่สุด 12 ประการคือ

1. มีทัศนคติดีต่อประชาธิปไตย
2. มีความกรุณาและสนใจเด็กเป็นรายบุคคล
3. อดทน
4. มีความสนใจกว้างขวาง

---

²²Paul Witty, "An Analysis of the Personality Traits of the Effective Teacher," Journal of Educational Research, XXXX(1947), 622-71.

5. ลักษณะท่าทางดี
6. ยุติธรรม ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก
7. มีอารมณ์ขัน
8. ความประพฤติดีและคงเส้นคงวา
9. สนใจในปัญหาของเด็ก
10. ยืดหยุ่น
11. รู้จักยอมรับและยกย่อง
12. นำวิธีการสอนแปลก ใหม่มาสอน

คาร์ค และ เอสตราบรูก²³ ได้ทำการวิเคราะห์งาน (Job Analysis)

ผลปรากฏว่าคุณลักษณะของครูที่ดีมี 5 ประการคือ

1. ความความสัมพันธ์กับนักเรียน
2. ความการสอน
3. ความศีลธรรมจรรยา
4. ความคุณสมบัติเฉพาะตัว
5. ความลักษณะท่าทาง

สำหรับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ครูที่ดีจะต้องสนใจและพยายามที่จะเข้าใจปัญหาของนักเรียน ตอบปัญหาทุกปัญหา อย่าให้เรื่องส่วนตัวมามีอิทธิพลกับทัศนคติที่มีต่อนักเรียน พยายามขจัดข้อยุ่งยากและอุปสรรคต่าง ๆ ควบคุมอารมณ์ตลอดเวลา จะต้องมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ใจคอหนักแน่นเมื่อนักเรียนถามปัญหาหรือเมื่อตนเองตอบปัญหาไม่ได้ อย่าสนใจเฉพาะนักเรียนคนใดคนหนึ่ง ไม่ควรสนิทสนมกับนักเรียนมากเกินไป ชมเชยเมื่อทำงานก้าวหน้า และตัดสินลงโทษอย่างมีเหตุผล

---

²³Robert R.Karch and E.C. Estrabrook, 250 Teaching Techniques (Milwaukee : The Bruce Publishing Co.,1956), pp.120-131.

บิตเกิด²⁴ กล่าวถึงการศึกษาคุณลักษณะหรือบุคลิกภาพของครู โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านการกระทำของครู ซึ่งอาจสังเกตได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ของครู โดยตรง เช่นการยอมรับความรู้สึก ยกย่องชมเชย รับผิดชอบต่อความคิดเห็น ชอบถามปัญหา แนะนำแนวทางและวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของนักเรียน เป็นต้น
2. ด้านกริยามารยาท เช่น สามารถควบคุมความประพฤติของตนเองไว้ได้ มีความมั่นคงสม่ำเสมอ มีความสำรวม เป็นต้น
3. พฤติกรรมของครูขณะสอนในห้องเรียน

โอเดน²⁵ ได้ศึกษาบุคลิกภาพของครูที่ได้รับการประเมินว่า เป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพในการสอน จากนักเรียน ครู และครูใหญ่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัด วิธีการศึกษา คือ ให้นักเรียน ครูในโรงเรียนเลือกครูที่ตนเห็นว่ามีประสิทธิภาพในการสอนมากที่สุด จำนวน 5 คน จากจำนวนครูทั้งโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันครูใหญ่ก็เลือกครูที่มีประสิทธิภาพในสายตาของครูใหญ่จำนวน 5 คน เช่นกัน ครูที่ได้รับการคัดเลือกทุกคนได้รับมอบหมายให้ทำแบบทดสอบบุคลิกภาพ

ผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีประสิทธิภาพในการสอนในสายตาของนักเรียนนั้น เป็นคนขยัน การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสูง ความสามารถในการตอบสนองดี นักเรียนส่วนมากชอบครูที่มีท่าทาง สุขุมเยือกเย็น

ลักษณะของครูในอุดมคติ ตามความเห็นของนักเรียนและครูพบลักษณะที่เป็นส่วนประกอบรวมกันคือ ขยัน ไร่แรง การรับรู้สิ่งรอบตัวสูง ทะเยอทะยานสูง เกรงขริม มี

²⁴Bruce J. Biddle, "Methods and Concepts in Classroom Research," Review of Educational Research (June, 1967), pp. 346-7.

²⁵Chester W. Oden, "Personality Profiles of Successful inner-city Teachers and the Appropriateness of the Responses of Pre-Service Teachers of Similar and Differing Profiles To Simulated inner-city Classroom Situations," Dissertation Abstracts International, XXXIII (July, 1972), 194-A.

ความสามารถในการดำรงเอกลักษณ์ของอาชีพครู มีการพักผ่อนน้อย และทำงานด้วยลักษณะคนใจร้อน

ผลการศึกษาค้นคว้าที่ถือว่าสมบูรณ์ที่สุด คือ ผลงานของไรอัน²⁶ และคณะ ซึ่งเริ่มศึกษาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 เป็นต้นมา ไรอันได้ศึกษาองค์ประกอบของครูทั้งหมด 5 ด้านคือ

1. ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน
2. ด้านทัศนคติ
3. ด้านทัศนคติต่อการศึกษา
4. ด้านความสามารถทางภาษา
5. ด้านความมั่นคงทางอารมณ์

ไรอัน ได้พิมพ์ผลงานของเขาและคณะออกเผยแพร่ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1960 และพิมพ์ครั้งที่ 5 เมื่อ ค.ศ. 1970

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของครูทั้ง 5 ด้าน ได้พบลักษณะของครูที่ดี 9 ประการคือ

ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน พบว่าครูที่ดีมีลักษณะ

1. ให้ความอบอุ่น มีความเข้าใจ และมีความเป็นมิตร
2. มีความรับผิดชอบ ทำงานอย่างมีระบบ และทันอกทันใจ
3. มีความคิดก้าวหน้า

ด้านทัศนคติ พบว่าครูที่ดีมีลักษณะ

1. สนใจในความคิดเห็นของนักเรียน

²⁶David G. Ryans and Others, Characteristics of Teachers (Washington D.C.: American Council on Education, 1970), 416 p.

2. มั่นใจในความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยในชั้นเรียน

3. สนใจในความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคคลอื่น

ด้านทักษะต่อการศึกษา พบว่า :

ครูที่สอน ชื่อ เอกการเรียนเป็นศูนย์กลาง

ด้านความสามารถทางภาษา พบว่า :

ครู ที่สอนมีความเข้าใจภาษาพูดได้อย่างดีเยี่ยม

ด้านความมั่นคงทางอารมณ์ พบว่า :

ครูที่สอนมีอารมณ์สม่ำเสมอและปรับตัวได้ดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย